

XIX ve XX. yüzyıllarda müslüman nüfusun bölgeye doğru göç hareketi hızlandı. Zabarima, Hevsâ ve Yoruba kabilelerinden gelenler yeni göçlerde çoğunluğu oluşturdular. Bugün modern Gana'da müslümanlar hemen her bölgede bulunmakta ve aynı oranda yayılmaktadırlar. İslâmiyet'in güneyde güçlenmesi, 1880'li yıllarda Fante kabilesine mensup İslâm davetçileri Ebû Bekir, Bünyamin Sam ve Medhî Apah'ın gayretleri sonucunda gerçekleşmiştir.

Gana'da müslüman nüfusun gerçek anlamda bir sayımı yapılmış değildir; ancak oranının toplam nüfusa göre % 20 civarında olduğu sanılmaktadır. Bu durumda bugünkü müslüman sayısının 3 milyonu geçtiği söylenebilir. İslâmiyet daha çok Tem (% 19,6), Mole-Dagbani (% 22), Gurma (% 21) ve Grussi (% 14,2) grupları arasında yaygındır. Bawki, Yendi, Tamale, Sallaga, Wa ve Kete Kračı gibi merkezlerde müslümanlar çoğunluktadır. Müslümanlar genellikle çiftçilik, hayvancılık ve kısmen ticaretle uğraşırlar; daha çok orta sınıfı teşkil etmelerine rağmen aralarında Accra'da ticaretle meşgul olan büyük zenginlere de rastlanmaktadır. Genellikle Mâlikî mezhebine mensup olan müslümanlar tarikat hayatına meyillidirler. En çok mensubu bulunan tarikatlar Kâdiriyye ve Ticânîyye'dir. Kâdiriîliğin ülkedeki geçmişi XVI. yüzyılın ortalarına kadar gider; XIX. yüzyılda daha çok Hevsâ kabilesinin gayretleriyle yayılıp güçlenmiştir. Aynı şekilde muhtemelen el-Hâc Ömer'in kurduğu Ömerî kolundan gelen Ticânîler de yine XIX. yüzyılın ikinci yarısında önemli bir artış göstermişlerdir. 1921 yılından beri İngiliz güdümünde gelişen Kâdiyânîlik (Ahmediyye) mezhebi de davetçileri vasıtasıyla güneyde, özellikle Saltpond

bölgesinde hızlı bir çalışma içinde bulunmaktadır. Ahmedî davetçileri, ülkede İslâmiyet'in yayılmasına karşı olanların arzuları paralelinde müslümanlara, tarikatın kurucusu Mirza Gulâm Ahmed'in İngiltere'ye bağlılığı ve cihad emrinin ilgasını esas alan sapık fikirlerini aşılarmaktadırlar.

Müslümanlar bugün hacca gitme hususunda hür iradelerine bağlıdırlar ve hacı olanların sayısı yılda ortalama 2500 civarındadır. Müslümanların şahıs hukuku (medenî hukuk) İslâmî sisteme bağlıdır. Ülkede çok sayıda cami ve dinî öğretim veren okul faal durumdadır. 1982'de toplam cami sayısının 250'yi aştığı tesbit edilmiştir; bugün ise bu rakamın çok daha yüksek olduğu sanılmaktadır.

Gana'daki ilk İslâmî teşekkül, 1932 yılında kültür ve eğitim alanlarında faaliyet göstermek amacıyla kurulan The Muslim Association of Ghana'dır. Bu kuruluş 1939'da Accra belediye seçimlerinde müslüman adayları destekleyerek siyasî nitelik kazandı ve ismi de The Muslim Association Party olarak değiştirildi. 1954'ten itibaren Altın Sahili ve Aşanti müslümanları tarafından da desteklenmeye başlandı; 1956 yılında iktidardaki Conventiun Peoples Party'ye karşı muhalefeti oluşturan partiler arasında yer aldı. 1957'de ise kendini feshederek bugün ülke çapında birçok şubesi bulunan Ghana Muslim Representative Council'in kurulmasına ön ayak oldu. Halen faaliyet gösteren bu konsey İslâmî öğretimi yönlendirmekte ve yeni okullar açmaktadır. Ayrıca Gana'da İslâmî faaliyetleri yürüten şu kuruluşlar bulunmaktadır: African Institute for the Development of Islamic Values and Identity, Ghana High Council of Islamic Affairs, Ghana Islamic Preachers Association Ghana Islamic Students Association, Ghana Muslim Youth Research, Islamic Research and Reformation Center, Naif b. Abdülâziz al-Saud Islamic Center. İlmî çalışmaların yürütüldüğü yerler ise şunlardır: Arabic Islamic Culturel School, Fevziye Islamic School, The Holy Quranic School, Madrasatul-Irshad Al-Arabia, Madrasatul-Irshad Al-Islami, Madrasatul-Ulum Al-Dinyah Al-Islamiyah, Rahmaniya Islamic School.

Gana'da İslâmî eğitimin gelişmesi ve yayınların artması halkın inanç bakımından bilinçlenmesine büyük ölçüde tesir etmiştir. XVIII. yüzyıl ortalarında kaleme alınan ve yazarı bilinmeyen *Kitâb Gonca*, halkın çok sevdiği önemli bir ta-

rihî ve İslâmî eserdir. Gana'nın ünlü âlimi el-Hâc Ömer b. Ebû Bekir'in (ö. 1934) eserleri de aynı şekilde halk arasında tutulmaktadır. Sayıları 100 kadar olan bu eserler halk tipi mev'izalar türünden küçük hacimli kitaplar olup hristiyanların ülkeye gelişi, Salaga iç savaşı, yalancı mehdînin iddiaları gibi konuları işlemektedir. Bugün Gana'nın her yanında el-Hâc Ömer'in öğrencileri tarafından yetiştirilmiş kişilere rastlamak mümkündür; bunlar ayrıca komşu ülkelerde de yaygın durumda bulunurlar. Gana Üniversitesi'ne bağlı The Institute of African Studies Ghana Arapça geniş bir dinî eser kütülyatına sahiptir; yayımladığı bu eserler arasında Hevsâ Dagbane, Mamprule ve Guan dillerinde olanlar da bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

T. Hodgkin, "The Islamic Literary Tradition in Ghana", *Islam in Tropical Africa* (ed. I. M. Lewis), London 1966, s. 442-460; K. B. Dickson, *A Historical Geography of Ghana*, Cambridge 1969, s. 62-165, 280; Mahmûd Sawwâf, *Rihletü ile'd-diyârü'l-İslâmiyye, el-İfrîkiyye'l-Müslime*, Beyrut 1390/1975, s. 139-155; B. A. R. Braimah, *Islamic Education in Ghana, Religion in a Pluralistic Society, Essays Presented to C. G. Baeta*, Leiden 1976, s. 201-206; Donald Rothchild, "Ghana: Ethnicity and Conflict Avoidance", *World Minorities*, Surrey 1977, I, 74-79; J. S. Trimmingham, *A History of Islam in West Africa*, Oxford 1985, s. 21-22, 26-31, 47-60; M. Ali Kettani, *Muslim Minorities in the World Today*, New York 1986, s. 178-179; Seyyid Abdülmecîd Bekr, *el-Ekalliyâtü'l-müslime fî İfrîkiyye*, Mekke 1405, s. 313-322; Atiyye Saffer, "el-İslâm fî Gânâ", *ME*, sy. 30 (1958), s. 67-71; I. Wilks, "Ghana", *EI*² (İng.), II, 1003-1004.

MUSTAFA L. BİLGE

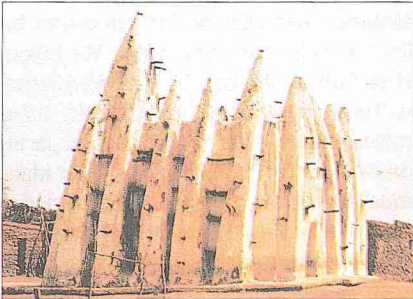
GÂNE

(غانة)

Ortaçağ'da
Batı Afrika Sudanı'nda kurulan
bir İslâm devleti.

Sahrâ ile Nijer ve Senegal nehirleri arasında, bugünkü Moritanya İslâm Cumhuriyeti toprakları içinde Uyûnûlatrûs denilen idarî bölgede ve Mali Cumhuriyeti topraklarının batısında yer almaktaydı. Siyasî başarıları ve gerçekleştirdiği medeniyet dolayısıyla Ortaçağ Afrika'sının en önemli devletlerinden biri sayılır. Başşehir, devlete de adını veren ve harabeleri bugün Moritanya'nın güneydoğusunda bulunan Gâne idi. Kuruluşu hakkında bilgi bulunmamakla birlikte mevcut veriler değerlendirilerek Gâne'nin milâttan sonra İlkçağlar'dan itiba-

Kuzey Gana'da (Ches) geleneksel mimariyi yansıtan bir mesjid

ren siyasî bir varlık olarak ortaya çıktığı söylenebilir.

VIII. yüzyılın sonlarından itibaren İslâm ülkeleriyle Gâne arasında bulunan köklü bağlar dolayısıyla Hârizmî, İbn Abdülhakem ve Ya'kûbî gibi âlimler burası hakkında bilgi toplamaya yönelmişlerdir; ancak genelde doğru olmakla birlikte verdikleri bilgiler son derece muhtasardır. Bir rivayete göre Gâne'de idare VIII. yüzyılda beyazlardan Soninke soyuna mensup Sudanlı bir aileye geçmiş ve 469 (1076-77) yılına kadar devam etmiştir. Bu yeni idareciler Susu, Gâlem ve Diyârâ gibi komşu ülkelerin topraklarını ele geçirerek buraları kendilerine bağladılar; ancak kuzeyde gittikçe genişleyen Gâne ile Sanhâce Berberîleri arasında mücadele devam etti. Eserinde Sanhâce Emirliği'nden bahseden Mes'ûdî özellikle başşehirleri Evdeguşt hakkında bilgi vermiştir. X. yüzyılda Sanhâce Emirliği, Batı Sudan'daki küçük devletlerin çoğunu idaresi altına almış bulunuyordu. Aynı yüzyılın sonlarında bu durum tamamıyla değişti ve güçlenen Gâne Devleti Sanhâce Emirliği'ne galip gelerek bütün topraklarını ele geçirdi. Böylece *el-İstibşâr fi 'acâ'ibi'l-emşâr* adlı eserde verilen bilgiye göre Gâne ülkesi "yayan iki aylık" bir genişliğe ulaştı; bu dönemden başlayarak Batı Sudan'daki çeşitli bölge ve halkları şemsiyesi altında toplayan en kuvvetli ve en mükemmel teşkilâta sahip devlet haline geldi. İbn Havkal (ö. 366/977) ve özellikle eseri Gâne ile ilgili en önemli kaynak sayılan Ebû Ubeyd el-Bekrî'nin (ö. 487/1094) yazdıkları da bu durumu yansıtmaktadır.

Gâne Devleti, Kuzey Afrika ile Senegal'deki altın madenleri ve ekvator hattındaki ormanlık bölgeler arasında gidip gelen ticaret kervanlarına yardımcı olup onları koruyor ve bu sayede önemli miktarda kazanç sağlıyordu. Bu kazanç halktan toplanan vergilere ve diğer devlet gelirlerine eklendiğinde ortaya büyük bir iktisadî güç çıkıyordu. Devletin siyasî gücünün devamlılığını sağlayan bu iktisadî güce bağlı olarak askerî ve idarî teşkilât da mükemmel denilebilecek bir duruma gelmişti. Bekrî, Gâne ordusunun 200.000 askere sahip olduğunu yazmaktadır ki verdiği rakam her ne kadar abartılmış olsa da Gâne'nin askerî gücü ve Batı Sudan bölgesi üzerinde sağladığı hâkimiyetle XI. yüzyılda Murâbîtlar'a karşı gösterilen uzun direnişi izah bakımından bir fikir vermektedir.

Gâne idarî teşkilâtı bölgelere göre değişen çeşitli düzenlemelerden oluşuyordu. Taşradaki müstakil emirler merkezi idareye bağlı olarak kendi hâkimiyetlerini sürdürüyor, savaş durumunda ise hükümdarın emrine girerek asker ve mühimmat veriyorlardı. Merkeze doğrudan bağlı bölgelerin ve büyük şehirlerin idareleri ise hânedandan biri veya sultanın vekili olan nâibler tarafından yürütülüyordu. Bu yöneticilerin görevleri arasında yargıyı düzenlemek, vergi toplamak ve güvenliği sağlamak başta geliyordu. Gâne'deki sarayında oturan sultan çoğu müslüman olan vezirleriyle ve diğer görevlilerle devletin önemli işlerini görürdü. Adalet sultanın hâkimiyetinin ve gücünün en önemli göstergesi sayılırdı. Başşehirde hemen her gün halk ve kabileler arasındaki meselelerin halliyle meşgul olan sultan adaleti yerine getirirken mahallî örfilere itibar ederdi. Müslümanlar ise İslâm hukukuna tâbi idiler. Ülkenin diğer yerlerinde sultanın temsilcileri bu görevi yerine getirirdi.

Ekonomisi tarıma ve ticarete dayalı olan Gâne'nin kuzey ve güney bölgeleri tarım bakımından farklılık arz ediyordu. Kuzeyde genel olarak verimli toprakların ve yağmurun azlığı, ayrıca kurak mevsimin uzun olması ziraatın sınırlı bir şekilde yapılabilmesi sonucunu doğuruyordu. En önemli tarım ürünü hurma idi; bunun yanında küçük bazı alanlarda mısır ve arpa da ekiliyordu. Buna karşılık hayvancılık gelişmişti. Güneyde ise yağmurların bolluğu nisbeten zengin ve çeşitli bir ziraata imkân veriyor, buradaki topraklarda pamuk, pirinç ve bazı sebzeler yetiştiriliyordu. Gâne'nin Kuzey, Orta ve Batı Afrika ülkeleri arasında ticarî faaliyetler açısından özel bir konumu vardı. Kuzey Afrika ve Batı Sahrâ tüccarları güneydeki ülkelere tuz, bakır, elbise ve tarım ürünleri gönderiyor, karşılığında ise deri, arap zıncı, köle ve özellikle altın alıyorlardı. Bu ticaretten Gâne beytûlmâli büyük gelir sağlıyordu ve İbn Havkal'ın ifadesiyle sultan "yeryüzündeki hükümdarların elinde en fazla mal ve altın bulunanı" olmuştur.

Birbirinden farklı ırkların bir arada yaşadığı bir ülke olan Gâne'de sosyal farklılıklar ve din ayrımı mevcuttu. Bütün bunları güçlü siyasî otorite bir arada tutuyor, beyazlar siyahların yanında yaşarken göçebeler yerleşik çiftçilerle dostluk ediyorlardı. Ülke içinde zenginliği ve yönetimi ticarete hâkim olan gruplar elinde tutuyorlardı; esnaf ve zanaatkâr-

lar daha alt seviyede bulunuyor, toplumda sayıca en kalabalık unsurlardan birini de köleler teşkil ediyordu.

Gâne'de İslâmiyet etki alanı geniş bir din olmasına rağmen ruhlara inanış da yaygın bir şekilde bulunuyordu. Batı Sudan'a İslâmiyet, IX. yüzyıldan itibaren Zenâte ve Sanhâce kabilelerine mensup tüccarlar vasıtasıyla girmiştir. XI. yüzyılda önce bazı kabile reisleri İslâmiyet'i kabul etmişler, ardından halk onlara katılmıştır. Ebû Ubeyd el-Bekrî'nin ifadesine göre başşehir Gâne'de biri cuma camii olmak üzere on iki mescid vardı ve bu mescidlerde imamlar, müezzinler görev yapıyor, fakihler ve ilim sahibi kimseler ders veriyorlardı. Müslümanların yaşadığı diğer önemli iki şehir de Yukarı Nijer nehrine yakın Giyaro ile bunun batısındaki Yirsini idi. Ülkede müslümanlar animistlere göre her yünden daha imtiyazlı idiler. Başşehir Gâne iki ayrı kısımdan oluşuyor, birinde maiyetindekilerle birlikte kral, diğerinde ise halk ve yabancılar oturuyordu. Yeri tartışmalı olmakla birlikte Moritanya'nın güneydoğusunda Timbedra'nın 70 km. güneydoğusunda ve Mali'nin başşehri Bamako'nun 330 km. kuzeyinde yer alan Kumbî Sâlih harabelerinin bu şehre ait olduğu sanılmaktadır. Burada 1914'te yapılan arkeolojik kazılarda bir mezarlıkla mescid ve ev kalıntıları, kap kakak, ziraat aletleri ve demir silâhlar bulunmuştur.

X ve XI. yüzyıllarda en yüksek refah seviyesine ulaşan Gâne Devleti için kuzeydeki Sanhâce Berberîleri sürekli bir tehlike teşkil ediyordu. Nihayet XI. yüzyılın ilk yarısında siyasî ve dinî bir birlik olarak ortaya çıkan Sanhâcîler'in kurduğu güçlü Murâbîtlar Devleti Gâne'ye cihad ilân etti. Murâbîtlar 1054 yılında Sanhâce Emirliği'nin eski başşehri Evdeguşt'u, 1076 yılında da Gâne şehrini ele geçirdiler ve kısa sürede Batı Sudan'a tamamıyla hâkim oldular. Fakat Murâbîtlar bu bölgeyi ancak on yıl kadar ellerinde tutabilmişlerdir. Murâbît lideri Ebû Bekir b. Ömer mahallî çatışmaların birinde öldürülünce (1087) Gâne toprakları üzerindeki kuvvet ve nüfuzları zayıfladı ve arkasından ülkeye tam bir istikrarsızlık hâkim oldu. Gâne'nin 1076'da düşmesi üzerine daha önce uzun yıllar Gâne Devleti'ne vergi ödeyen Susu hâkimleri bağımsızlıklarını ilân ettiler. Çevrede hâkimiyetini genişletmeye başlayan Susu Devleti XII. yüzyılın sonlarından Diyârâ bölgesini, XIII. yüzyıl başların-

da Gāne'nin başşehrini ele geçirdi. Niha-yet XIII. yüzyılın ortasında Susu Krallı-ğının da ortadan kalkmasıyla aynı top-raklar üzerinde Mali İmparatorluğu ku-ruldu. İngiltere'nin Altın Sahili sömür-gesi 1957'de bağımsızlığını kazanınca, coğrafi yönden eski Gāne ile bir ilgisi bulunmamakla birlikte Batı Sudan'da ortaya çıkmış olan ilk yerli imparatorlu-ğun hâtrâsını yaşatmak için olsa gerek Gana adını almıştır. Gana nüfusunun büyük kısmını meydana getiren Akan-lar'ın dedelerinin Gāne yöresinden gel-ip buraya yerleşmiş bulunmaları da bu adın seçiminde başlıca etken olmalıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Havkal, *Şüretü'l-arz*, Beyrut 1979, s. 98; Bekrî, *el-Muğrib*, s. 97; İdrîsî, *Şifâtü'l-Mağrib*, s. 6-7, ayrıca bk. İndeks; Yâkût, *Mu'cemül-bül-dân*, IV, 184; *el-İstibşâr fî 'acâ'ibi'l-emşâr* (nşr. Sa'd Zağlûl Abdülhamîd), Dârülbeyzâ 1985, s. 22; Himyerî, *er-Ravzü'l-mi'târ*, s. 425-426; Naîm Kaddâh, *İfritkiyye'l-ğarbiyye fî zillil-İs-lâm*, Cezayir, ts. (eş-Şeriketü'l-Vataniyye), s. 65-72; Emîn M. Avadullah, *el-'Alâkât beyne'l-Mağribi'l-'akşâ ve's-Sûdân el-Ğarbî fî 'ahdi's-saltaneteyni'l-İslâmiyyeteyn*, Mâlt ve Songay, Cidde 1979, s. 41-45; H. İbrâhim Hasan, *İnti-şârü'l-İslâm fi'l-kârretil-İfritkiyye*, Kahire 1984, s. 94-100; J. S. Trimmingham, *A History of Is-lam in West Africa*, Oxford 1985, s. 47-60; Ab-dülkâdir M. Seylâ, *el-Müslimûn fi's-Seneğâl*, Katar 1986, s. 51-54; Hüseyin Münis, *Atlâsu târîhi'l-İslâm*, Kahire 1407/1987, s. 371-372; İsmâil el-Arabî, *eş-Şağra'ü'l-kübrâ ve şevâti'i-hâ*, Cezayir, ts. (el-Müessesetü'l-Vataniyye), s. 281-295; C. Montell, "Les 'Ghâna' des géog-raphes arabes et des européens", *Hesperis*, sy. 38, Paris 1951, s. 441-452; İbrâhim Ali Tar-hân, "Gāne fi'l-'uşûri'l-vüştâ", *Mecelletü't-târîhiyyeti'l-Mişiyye*, XIII, Kahire 1967, s. 25-89; H. J. Fisher, "Early Arabic Sources and the Almoravid Conquest of Ghana", *JAfr.H*, sy. 23 (1982), s. 549-560; G. Yver, "Gāne", *IA*, IV, 714-715; R. Cornevin, "Ghāna", *EI²* (İng.), II, 1001-1003.

ABDÜLAZİZ EL-ALEVÎ

GANGÜHİ

(bk. GENGÜHİ).

GANİ

(الغنى)

Allah'ın isimlerinden
(esmâ-i hüsnâ*) biri.

Ganî kelimesi, sözlükte "zengin olmak, ihtiyacı bulunmayıp müstağni kalmak; bir yerde ikamet etmek, hayatîyetini sür-dürmek" mânâlarındaki gînâ (ganâ*) kö-künden sıfat olup "zengin, kendi varlı-ğıyla yetinip başkasına muhtaç olmayan, müstağni" anlamına gelir. Gînâ kökü Kur'ân-ı Kerîm'de çeşitli fiil ve isim ka-

lıplarıyla yetmiş üç yerde geçer. Bunlar-dan beş âyetle "zengin kılmak, ihtiyaç-tan kurtarmak" mânasındaki iğnâ mas-darından türeyen fiiller yer almış, bir âyetle "müstağni oldu" anlamındaki is-teğnâ fiili Allah'a nisbet edilmiş, on se-kiz âyetle de ganî ismi Allah için kulla-nılmıştır (bk. M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, "ğny" md.). Buna benzer kullanımlar ha-dislerde de geçmektedir (bk. Wensinck, *el-Mu'cem*, "ğny" md.).

Gerek esmâ-i hüsnâya dair eserlerde gerekse konuyla ilgilenen âlimlerin muh-telif açıklamalarında ganî ismine genel-likle "zâtında ve sıfatlarında her türlü ihtiyaçtan münezze olan" şeklinde mâ-na verilmiştir. Allah, varlığı açısından baş-kasına muhtaç olmadığı gibi ulûhiyyeti-ni niteleyen, kâinatı yaratıp idare ediş-i-ni dile getiren sıfatlara sahip olması ve bunları fonksiyoner kılmak bakımından da bütün yaratıklardan müstağnidir. İlk dönemlerden itibaren âlimler ganî ismi-nin bu anlamını, "O'ndan başka her şey kendisine muhtaç bulunan" şeklindeki bir ilâve ile zenginleştirmişlerse de Gaz-zâlî bu ikinci unsurun ganîde değil "me-lîk" isminde mevcut olduğunu ve bun-dan dolayı melikin ganîye göre daha kapsamlı bir mâna taşıdığını ifade eder (*el-Makşadü'l-esnâ*, s. 37). Ebû İshak ez-Zeccâci ile çağdaşı Ebû'l-Hasan el-Eş'arî ve Zeccâc'in öğrencisi Ebû'l-Kâsim ez-Zeccâcî ganî ile kâdir isimleri arasında bağlantı kurarak gînâyı yetkin derece-de kudretin bir ifadesi olarak telakkî et-mişlerdir (Zeccâc, s. 63; İbn Fûrek, s. 48; Zeccâcî, s. 117). Ebû Bekir İbnü'l-Arabî, gînânın "bir yerde ikamet edip hayatını sürdürmek" şeklindeki sözlük anlamın-dan hareketle ganînin "mekândan mü-nezzeh olarak ezelden ebade kadar var-lığını sürdüren" mânasına da gelebilece-ğini söylemiştir (*el-Emedü'l-akşâ*, vr. 45^a).

Esmâ-i hüsnâdan biri olarak ganîye verilen bu mânalar şüphe yok ki Allah'a mahsustur ve ganiyy-i mutlak sadece O'dur. O'ndan başkasına izâfe edilen bü-tün zenginlikler aslında mevcut olan bir ihtiyacın giderilmesi anlamına geleceğin-den nisbî ve mecazî bir nitelik taşır. Ni-tekim, "Zenginlik fazla servete sahip ol-mak değildir; asıl zenginlik gönlün ihtiyaç duygusundan uzak kalabilmesidir" (Buhârî, "Rikâk", 15; Müslim, "Zekât", 120) meâ-lindeki hadis de buna işaret etmektedir.

Kur'ân-ı Kerîm'in on sekiz âyetinde geçen ganî ismi, iki yerde herhangi bir terkîp oluşturmada tek başına (ganiyy-i mutlak) kullanılmıştır. Bunların birinde,

Allah'a ortak koşanların O'nun evlât edin-diğini ileri sürdükleri belirtilmekte ve Al-lah'ın bundan müstağni olduğu, kâinat-ta bulunan her şeyin onun mülkiyet ve tasarrufu altında bulunduğu ifade edil-mektedir (Yûnus 10/68). Diğer âyetle ise Allah yolunda harcama yapma duru-munda olanlardan bazılarının cimrilik gösterdiği, fakat bu tür bir davranıştan doğacak zararın eninde sonunda kendi-lerine döneceği bildirilmekte ve şöyle denilmektedir: "Allah -her şeyden müs-tağni olan- zengindir, siz ise -ihtiyaçtan kurtulamayan- fakirlersiniz" (Muhammed 47/38). Ganî, belli bir ilgi alanına bağlı olarak kullanıldığı üç âyetin ikisinde (Âl-i İmrân 3/97; ez-Zümer 39/7), kendisine küfür ve inkâr şeklinde yönelecek bir fi-ilden Allah'ın asla zarar görmeyeceği, di-ğerinde de (el-Ankebût 29/6) mânevî yü-celik ve ruhî yetkinliğe ulaşma yolunda gösterilecek çabaların iyi sonuçlarının sahibine ait olacağı, çünkü âlemlerden müstağni olan Allah'ın yücelik ve yet-kinliğin en üstün derecelerine ezelden beri sahip bulunduğu dile getirilmekte-dir. Ganî ismi on âyetle "övülmeye lâyık" anlamındaki "hamîd", bir âyetle "acele ile ve kızgınlıkla muamele etmeyen" an-lamındaki "halîm", bir âyetle de "fazilet türlerinin hepsine sahip" mânasındaki "kerîm" ismiyle birlikte kullanılmakta-dır. Bu kullanımlarda ganî, insanların iyi veya kötü davranışlarının zât-ı ilâhiyye-ye herhangi bir yarar veya zarar verme-yeceğini, göklerde ve yerde olan her şe-yin O'nun kudret ve tasarrufunun altında bulunduğunu ifade etmekte, hamîd, ha-lîm ve kerîm isimleri de bu muhtevayı pe-kıştirme, destekleme ve dengeleme fonk-siyonunu yerine getirmektedir. Muhyid-din İbnü'l-Arabî, ganî isminin hiçbir şey için illet ve sebep teşkil etmediğini, yani herhangi bir taalluk alanının bulunmadı-ğını söylemektedir (*el-Fütûhât*, XII, 181). "Senin rabbin her şeyden müstağnidir ve rahmet sahibidir" (el-En'âm 6/133) meâ-lindeki âyet ise Allah'a mahsus gînânın cimri insanlardaki gibi zâtına münhasır kalmayıp kâinata taşıtığını belirtmekte-dir. Nitekim çeşitli âyet ve hadislerde ayrıca Allah'ın zengin kılma (iğnâ) sıfatı işlenmektedir (bk. MUĞNİ). Hz. Peygam-ber'in, "Allahım! Hak mâbud sensin, sen-den başka tanrı yoktur. Ganiyy-i mutlak sensin, biz ise sana muhtacız, bize yağ-mur gönder..." (Ebû Dâvûd, "İstisķâ", 2) cümleleriyle başlayan yağmur duası, ilâhî gînânın yaratıklar için rahmet kaynağı oluşturduğunu ifade etmektedir.